

Batlles, veguers i síndics. Els càrrecs de govern de la ciutat d'Urgell i Andorra en el procés de consolidació de la nacionalitat

Lluís OBIOLS i PEREARNAU - Climent MIRÓ i Tuset

La Seu i Andorra

Segurament és innecessari fer notar la proximitat entre la Seu i Andorra, però és un element que cal tenir ben present per entendre el contingut d'aquesta petita aportació a la història institucional andorrana i urgellenca. La proximitat territorial, els vincles econòmics i familiars entre els dos indrets i el fet que la dependència jurisdiccional fos en els dos casos respecte del mateix senyor (el bisbe d'Urgell era cosenyor d'Andorra i també senyor de la Seu) han creat al llarg dels segles uns enormes lligams que no podem obviar.

Els batlles de la Seu i veguers d'Andorra

És prou coneguda la realitat institucional andorrana, la peça clau de la qual és la cosenyoria entre els bisbes d'Urgell i els successors dels comtes de Foix. Els dos cosenyors nomenaven un veguer cadascun, encarregats fonamentalment de tasques judicials. És en aquest punt on comencem a trobar una especial relació institucional entre la Ciutat d'Urgell i les Valls d'Andorra.

El bisbe d'Urgell, senyor jurisdiccional de la Seu i cosenyor d'Andorra entre altres indrets, nomenava el veguer episcopal d'Andorra i també el batlle de la Seu d'Urgell. Segurament, per la proximitat geogràfica i per una qüestió eminentment pràctica, els bisbes acostumaven a nomenar la mateixa persona per als dos càrrecs. Aquesta pràctica, que ja trobem documentada al segle XIV, va perdurar fins a l'aplicació del Decret de Nova Planta, que modificava el sistema d'elecció del batlle de la Seu, tal com especifica *el Manual digest*:

Com los S^s. Bisbes de Urgell de molts anys de la antiguitat aguesein unit lo empleo de Veguer de Andorra ablo de Batlle de la Ziuat de Urgell Sub uno Capite, o en una mateixa persona (cosa que en la nova planta del Rey de España en que se mudan de dos en dos anys los Batlles de Cataluña y dependeixen en la aprobacio, y demes dela Real Audiencia de Barna; separa lo ltt^m. S. Dn. Simeon de Guinda, dignissim Bisbe de Urgell, de gloriosa memoria, a fi de no esta obligat en mudar los Veguers de Andorra, nesesariament de dos en dos anys, y en lo que es absolut, ferse dependen dela dita Audiencia.

Primerament, hem de tenir en compte que els cònsols de la Ciutat d'Urgell tenien la potestat de recusar –no acceptar– la proposta de batlle que feia el bisbe, sempre justificant els seus arguments. En aquest cas, el bisbe estava obligat a fer una nova proposta. A la pràctica, aquesta possibilitat implicava que, finalment, l'elecció del veguer d'Andorra estava condicionada per l'acceptació o no del consolat de la Seu.

El fet que la Seu fos la residència oficial del bisbe, que el veguer hagués de jurar el càrrec en presència del bisbe o del seu vicari general, i la consideració de la Seu com a ciutat, amb tota la càrrega protocol·lària que comportava aquesta realitat, és determinant per entendre que el veguer de la Seu i Andorra (sovint apareix documentat amb aquesta denominació, per simplificar l'especificació dels dos càrrecs de batlle de la Seu i veguer d'Andorra) fos *investit* a la Casa de la Ciutat d'Urgell, en la qual se li donava el bastó o vara que simbòlicament li atorgava la potestat d'exercir les seves funcions.¹

I després de la Nova Planta?

Amb la implantació del Decret de Nova Planta, com hem vist, aquesta coincidència de càrrecs entre els batlles de la Seu i els veguers d'Andorra va deixar de produir-se tal com havia funcionat fins aquell moment. En tot cas, però, detectem certes inèrcies i dinàmiques que reflecteixen clarament aquesta realitat anterior, no de forma sistemàtica però sí prou freqüent.

Ens centrarem en el cas de la família Areny d'Ordino, la qual va traslladar la seva residència principal a la capital del bisbat en un moment precís de mitjan segle XVIII. És una bona mostra d'una oligarquia econòmica i política amb lligams als dos territoris, que ocupa càrrecs de govern a Andorra i a la Seu, i que actua amb plena naturalitat comportant-se com a andorrana a Andorra i com a espanyola a la Seu.

Aquest apartat no pretén detallar exahustivament l'activitat d'aquesta nissaga de prohoms a la Seu, atès que representaria un treball molt minuciós que requeriria la consulta de diversos arxius, com els que depenen del bisbat d'Urgell o els notariais del districte de la Seu d'Urgell, dispersats a diferents llocs. Per a l'elaboració d'aquesta conferència, i sense ser sistemàtics, hem consultat únicament una mostra dels fons municipals de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, dipositat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, concretament part de les actes dels plens i els censos de població.

Tan bon punt s'establiren a la Seu d'Urgell, els Areny edificaren un palauet al carrer del Carme, en una nova àrea d'eixample urbà, molt a prop del convent de les monges de l'Ensenyança, de la capella del Carme, de la Casa dels Infants Òrfens i del Seminari. En una àrea compresa entre el carrer d'en Cesses (anomenat també dels Jueus), el del Riguer (l'actual sant Josep de Calasanc), i el de Capdevila. En aquella zona urbana, situada al sector nord-oest de la ciutat, hi tenien els seus casals altres famílies de notables, com els Carreu, els Cassany, els Solans, els Llorens, els Bononat i els de Castellarnau.²

Amb la fixació de la residència a la Seu d'Urgell, els Areny es van emparentar amb altres nissagues catalanes del seu estrat social. Aquestes unions no són casuals, atès que els Areny, com a prohoms i empresaris, ja actuaven a una escala més àmplia que l'andorrana i fins i tot que la de l'àrea pirinenca veïna. Per exemple, la seva cabana ovina transhumant es desplaçava any rere any d'Andorra fins a l'entorn de Lleida i a la plana de l'Urgell per les vies pecuàries situades al carener divisor de la ribera del Segre i de la Noguera Pallaresa.³

Guillem d'Areny Gallart va ser el primer de la seva família que s'establí a la Seu d'Urgell. Apareix a l'acta de la sessió del 17 de febrer del 1764 amb el càrrec de síndic procurador.⁴ El seu fill, Guillem d'Areny Solà, fou alcalde de la Seu d'Urgell, així com el gendre d'aquest, Josep de Plandolit de Targarona Pons, emmaridat amb Maria Dolors d'Areny Jordana. El seu descendent, Guillem de Plandolit i d'Areny, que fou síndic d'Andorra, també va ser alcalde de la Seu d'Urgell i un destacat carlí. Tot això succeeix en un segle de canvis a l'Estat espanyol, el XIX, en el qual s'intenta implantar l'estat liberal, amb els conseqüents conflictes i guerres que l'intentaran deturar, com la Regència d'Urgell i les tres guerres carlines.⁵

Els d'Areny-Plandolit o els Plandolit, com també serien coneguts, es comportaran com una família urgellenca, tot i que el seu àmbit d'actuació econòmica traspasarà l'àrea pirinenca. Pel que fa a la seva activitat política, que presumiblement estaria sempre d'acord amb la defensa dels seus interessos familiars, traspassaria fronteres, atès que podem trobar Guillem de Plandolit actuant com a síndic general d'Andorra al mateix nivell que actuaria també com a alcalde de la Seu d'Urgell. Tot això en una època en què el concepte de la nacionalitat, i sobretot el de la doble nacionalitat, no hauria cobrat la importància que té avui.

El darrer Areny-Plandolit que va viure a la Seu d'Urgell fou Guillem de Plandolit, fill de Don Guillem i de la seva segona muller, Carolina de Plandolit i Pelati, el qual fou un dels pioners de la fotografia a la regió. D'altra banda, una de les filles d'aquest matrimoni, Concepció de Plandolit, també vivia a la Seu d'Urgell, en un gran casal a prop del palau episcopal.

La major part de la producció agrícola de la família se centrava en el conreu de la vinya i els cereals a les finques que tenien a la costa de Carreus (solà de la Seu d'Urgell) i a la torre del Peu, que també s'anomenava torre de Don Guillem. Una altra gran propietat de la família era la borda de Don Guillem, situada a la palanca de Noves.⁶

Conclusions

La realitat andorrana actual, un Estat independent i reconegut pel dret internacional, no ens ha de fer perdre de vista l'evolució històrica d'aquest territori. Es tracta d'una vall que, amb uns organismes de govern idèntics als de bona part de les valls de tot el Pirineu, va saber mantenir el seu estatus polític al marge de l'evolució dels territoris que l'envoltaven i va saber jugar totes les cartes per conservar la seva neutralitat i per assegurar, en últim terme, la seva supervivència. Sens dubte, la cosenyeria entre els bisbes d'Urgell i els successors dels comtes de Foix hi van tenir un paper determinant. Aquest fet sovint ha eclipsat la relació d'Andorra amb els territoris propers, i especialment amb la Seu. Al marge de les diferències entre els dos indrets, les relacions de tot tipus eren d'una enorme intensitat, i especialment les oligarquies de govern –numèricament reduïdes en els dos casos– coincidien ben sovint a la Seu d'Urgell i a Andorra. El concepte de nacionalitat, tal com l'entendem avui, anà prenent forma amb l'establiment de l'estat liberal arreu d'Europa durant el segle XIX. En el món de les idees, el romanticisme impregnà d'esperit l'estat liberal en el seu procés de consolidació. Els Pirineus es convertiren més que mai en una frontera cada cop més impermeable, construïda damunt de relacions humanes i econòmiques, o traient-ne profit, i amb un concepte de nacionalitat cada cop més fonamentat.

Els conceptes de nacionalitat espanyola i francesa, que s'anaren construint amb l'estat liberal, ajudaren els andorrans a prendre consciència de la seva diferència. La nacionalitat no es creava,

En nom de la Seu i
 de la Ciutat de la Seu,
 Joanes Roig i Castellví
 A la casa de la Seu i
 de la Ciutat de la Seu,
 Joanes Roig i Castellví
 A la casa de la Seu i
 de la Ciutat de la Seu,
 Joanes Roig i Castellví

En nom de la Seu i
 de la Ciutat de la Seu,
 Joanes Roig i Castellví

Presa de possessió, a la Casa de la Ciutat de la Seu, de Joan Antoni Roig i Castellví com a veguer de la Seu i Andorra l'any 1580. ACAU, Ajuntament de la Seu, Llibre de Consells de 1579 a 1616, fol. 30v

Dia 17 de Febrero de 1764

Convocados y Congregados en forma de Ayuntamiento en el Union de las Casas Comunes de la dñe Ciudad de Orxel los Jñes q̄res Donacio de Duque Donacio Várez, Fran Co Beraga, Estevan Várez, Estevan Várez, y Estevan Quimeiro Regidores de ella, con intervencion del Jñe Dñ Fran Co Carrero Dayte, que preside en dho Ayuntamiento.

Fue nombrado por el Voz Donacio de Duque Regidor Decano, fue en atencion, que se hallan con los titulos de los Jñes Regidores nombrados para el Conviene amo. q̄ son el Dñ Odon Alespant, Dñ Vaturumino de Castellaxnaia Medico, Pedro Guanda, y Marui Dñ Lorenzo Vanches Cirujano Bautista Ramon Conpitero, Pedro valdas Alargadero, y Antonio Conviens Capintero: Vali mismo el de Sindico Procurador, que el Voz Dñ Guillermo de Areny, y Gallart. Nuestra Dñ. si se des dara posesion.

Presa de possessió de Guillem d'Areny i Gallart com a síndic procurador de la Seu, el 1764. ACAU, Ajuntament de la Seu, Llibre d'Actes del Ple de 1762 a 1766, pàg. 319

es construïa a mesura que se solidificava el concepte d'Estat. Els Areny són un clar exemple d'aquesta construcció progressiva, que en un primer moment se situa per damunt de les fronteres, aleshores potser massa febles, però que a mesura que avançava el segle, s'anaven enfortint, així com el concepte de nacionalitat.

Les diferències polítiques, socials i econòmiques han modificat profundament les relacions entre els dos costats de la frontera, especialment les darreres dècades. Potser, en un món global com l'actual, caldria tornar la vista enrere per recuperar, no pas aquells càrrecs de govern comuns, però sí el contacte humà intens i l'intercanvi fluid entre dos territoris veïns que poden aportar-se molt mútuament.

Lluís Obiols i Perearnau,
historiador i arxiver de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, i
Climent Miró i Tuset,
licenciat en Humanitats i màster en Estudis Històrics

NOTES

1- Sobre la coincidència entre veguers d'Andorra i batlles de la Seu, amb alguns exemples, vegeu Obiols Perearnau, Lluís: "La documentació municipal de la Seu d'Urgell en els estudis històrics referents a Andorra". *Papers de Recerca Històrica*, 7. Societat Andorrana de Ciències, 2013, p. 31-38. Vegeu també Moliné Coll, Enric: "El veguer episcopal i altres ministres de la justícia d'Andorra: notícies disperses des de 1372 a 1600". *Quaderns d'Estudis Andorrans*, número 8. Andorra: Cercle de les Arts i de les Lletres de les Valls d'Andorra, 2006-2008, p. 107-160.

2- Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell (ACAU), fons de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, quintes de 1818.

3- És recomanable la lectura de l'edició de la tesi de doctorat de Codina Vialette, Olivier: *De fer et de laine. Les vallées andorranes du XVIe au XIXe siècle*, Sant Julià de Lòria: Fundació Julià Reig i Presses universitaires de Perpignan, 2005. Pel que fa a l'establiment a la Seu d'Urgell dels d'Areny i la seva cabana ramadera, consulteu la pàgina 188.

4- ACAU, fons de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell, Llibre d'actes del Ple de l'Ajuntament de 1762-1766, pàg. 319: "convocados y congregados en forma de Ayuntamiento en el Salón de las Casas Comunas de la presente Ciudad de Urgel los ilustres señores Ignacio del Duque, Ignacio Fuster, Francisco Berga, Estevan Fuster, Jayme Ribot, y Joseph Quimesó, regidores de ella, con intervención del ilustre don Francisco Carreu, Bayle, que preside en dicho Ayuntamiento, fue propuesto por el señor Ignacio del Duque, regidor decano, que en atención que se hallan con los títulos de los señores regidores nombrados para el corriente año, que son el doctor Odón Lleopart; don Saturnino de Castellarnau, médico; Pedro Guarda y Martí, escribano; Lorenzo Sánchez, cirujano; Bautista Ramon, confitero; Pedro Saldas, alpargatero; y Antonio Torrents, carpintero, y así mismo el de Síndico Procurador que es el señor don Guillermo de Areny y Gallart, resuelva vuestra señoría si se les dará posesión".

5- És recomanable la lectura d'Albert Corp, Esteve: *Don Guillem*, Andorra la Vella: Editorial Andorra, 1987.

6- Codina Vialette et al. *La casa d'Areny-Plandolit. De casa pairal a casa noble*, Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 2007, pàg. 22 i 23.